

Výhrady k mezinárodním smlouvám

Pojem výhrady obecně

Výhradou rozumíme

- *jednostranné prohlášení státu*
- *směřující k vyloučení závaznosti určitých ustanovení smlouvy pro tento stát,*
- *tedy ke změně právních následků těchto ustanovení.*

- *smysl výhrady, četnost*
- *kompatibilita výhrady s předmětem a cílem smlouvy*

Pojem výhrady ve Vídeňské úmluvě

- *jednostranné prohlášení*
- *jakkoliv formulované nebo označené,*
- *učiněné státem při podpisu, ratifikaci, přijetí nebo schválení smlouvy, nebo při přístupu k ní,*
- *jímž se zamýšlí vyloučit nebo pozměnit právní účinek určitých ustanovení smlouvy při jejich použití vůči tomuto státu.*

Učinění výhrady

- jen při podpisu, ratifikaci a jiných podobných **úkonech**, jimiž je vyjadřován definitivní souhlas státu se smlouvou
- výhradu **nelze učinit dodatečně**, tedy poté, co byl tento souhlas vyjádřen
- obligatorní je **písemná forma** výhrady, kterou je třeba notifikovat ostatním smluvním stranám

Přípustnost výhrady

- rozlišují se výhrady smlouvou
- **výslovně zakázané,**
- **výlučně dovolené,**
- **výslovně dovolené (předvídané) a**
- **ostatní.**
- Kromě toho není dovoleno učinit výhradu, která by byla **neslučitelná s předmětem a účelem smlouvy.**

Nepřípustnost výhrady

- Není dovoleno učinit výhradu, která by byla ***neslučitelná s předmětem a účelem smlouvy:***
- tj. pokud se dotýká podstatného prvku smlouvy nezbytného pro **zachování jejího smyslu**, pokud výhrada narušuje *raison d'être* (smysl). Není možné, aby smlouvu ratifikoval nebo k ní přistoupil stát, pro který je její samotný smysl nepřijatelný.
- Vágnost a obecnost výhrady: Výhrada musí být formulovaná srozumitelně a určitě, aby bylo možno posoudit její slučitelnost s předmětem a účelem smlouvy. Výhrada **se musí týkat konkrétního ustanovení smlouvy** a musí být zcela **jasné, do jaké míry stát činící výhradu toto ustanovení hodlá vyloučit.**
- Výhrada k nederogovatelnému ustanovení.

Příklady zcela nepřipustných výhrad

Výhrada Saúdské Arábie k Úmluvě o zabránění všech forem diskriminace žen (1979): *"V případě rozdílů mezi ustanoveními Úmluvy a normami islámského práva Království (Saúdské Arábie) není povinno respektovat odlišná ustanovení Úmluvy".*

Námítku k této výhradě uplatnilo mimo jiné Švédsko, které velmi pregnantně formulovalo podstatu neplatnosti výhrady: „Tato obecná výhrada, která nespecifikuje ani ustanovení Úmluvy, na která má být použita, ani rozsah derogace, která z ní vyplývá, vzbuzuje pochybnosti ohledně závazku vlády Království Saúdské Arábie pokud jde o předmět a účel Úmluvy.“

Výhrady Kataru k téže Úmluvě. Týkají se sice jednotlivých ustanovení Úmluvy, ale odvolávají se vždy na rozpor s vnitrostátním právem, včetně šarii. Námítky ČR: "... výhrady by nevyhnutelně znamenaly diskriminaci žen založenou na pohlaví, což je v protikladu s předmětem a účelem Úmluvy. Navíc Stát Katar tyto výhrady opírá o své vnitrostátní právo. Kromě toho výhrady ..., které se odvolávají na pojmy jako "islámské právo" a "ustálená praxe", aniž by precizovaly jejich obsah, neuvádějí jasně pro další smluvní strany Úmluvy do jaké míry se stát činící výhradu cítí být vázán závazky z Úmluvy.

Přijetí výhrady

- **Ostatní výhrady (tedy smlouvou nezmiňované) musí být zásadně přijaty jinými smluvními státy.**
- Ty mají možnost výhradu přijmout nebo k ní **uplatnit námitku**. Je-li výhrada jiným smluvním státem **přijata**, stávají se oba ve vzájemné relaci stranami smlouvy ve znění výhrady.
- **Nevznese-li smluvní stát námitku k výhradě do dvanácti měsíců od její notifikace, má se za to, že ji přijal.**
- **Námitka** proti výhradě vznesená smluvním státem **nebrání tomu, aby smlouva mezi oběma vstoupila v platnost, ledaže by namítající stát jasně vyjádřil opačný úmysl.**
- **Výhrada musí být přijata alespoň jedním dalším smluvním státem**, aby byl účinný úkon vyjadřující souhlas být vázán smlouvou ze strany státu činícího přitom tuto výhradu.

Přijetí výhrady a námitka

- Výhrada platná **ve vztahu k jinému smluvnímu státu mění pro oba státy ustanovení smlouvy podle obsahu výhrady.** (*Námitka neuplatněna.*)
Tato výhrada nemá právní účinky pro jiné smluvní státy v jejich vzájemných vztazích.
- Jestliže stát, který *vznesl námitku* k výhradě, **se nevyslovil proti vstupu smlouvy v platnost** mezi ním a státem, který učinil výhradu, **ustanovení, proti němuž výhrada směřuje, se mezi oběma státy v rozsahu výhrady nepoužijí.**

Výhrada, přijetí, námitka

A
Výhrada
učiněna

B

Výhrada přijata: ustanovení platí ve znění výhrady

C

Námitku proti výhradě neuplatnil: ustanovení platí vůči C ve znění výhrady

D

Námitku uplatnil: ustanovení se mezi A a D nepoužije, D může požadovat neplatnost smlouvy v relaci D-A

Odvolání výhrad a námitek

- Výhrady, jakož i námítky k výhradám lze **kdykoli odvolat**, a to jednostranným aktem a vždy písemně.

Prohlášení

- Někdy státy činí při podpisu nebo ratifikaci smlouvy ***prohlášení***.
- Prohlášení, která vyhovují definici výhrady, jsou vlastně **výhradami**.
- Naproti tomu **prohlášení, která nezamýšlejí pozměnit právní účinky smlouvy vůči státu, výhradami nejsou.**
- Prohlášení se mohou týkat výkladu smlouvy (***tzv. interpretační prohlášení***).

Příklad

- Povahu výhrady má na příklad prohlášení ČSSR k článku 8 *Úmluvy o doručování soudních a mimosoudních písemností v cizině ve věcech občanských a obchodních z r. 1965*. Podle druhého odstavce tohoto článku může každý stát prohlásit, že odmítá na svém území doručování prostřednictvím diplomatických a konzulárních orgánů jiného smluvního státu.
- Obdobnou povahu má *námítka* podle článku 10 téže úmluvy, kterou bylo na území ČSSR **vyloučeno doručování poštou**. V obou případech jde vlastně o **výhradu smlouvou výslovně dovolenou**.

Příklad

- Příkladem prohlášení s povahou výhrady, avšak **nikoli výslovně dovolené**, má prohlášení ČSSR k článku 29 téže úmluvy, umožňujícímu smluvním státům rozšířit působnost na území, která "v mezinárodních vztazích zastupují". Podle tohoto prohlášení se "*ČSSR nepovažuje za vázanou tímto ustanovením, které je v rozporu s Deklarací VS OSN o poskytnutí nezávislosti koloniálním zemím a národům ze dne 14. prosince 1960.*" **Ze znění prohlášení je patrné, že úmyslem zde bylo vyloučit právní účinky tohoto ustanovení - jde tedy o výhradu.**
- Naproti tomu u jiných smluv se toto prohlášení omezilo na konstatování uvedeného rozporu obdobného ustanovení s Deklarací **bez dovětku o vázanosti** oním ustanovením. V těchto případech tak o výhradu nešlo, neboť účelem bylo jen **vyslovit určité politické stanovisko bez dopadu na právní účinky smlouvy.**

Alternativy

- smlouva výslovně připouští výběr
- alternativy předem určeny

Podstatná změna poměrů (rebus sic stantibus)

- **Článek 62 - Podstatná změna poměrů**
- Podstatné změny poměrů ... , **se nelze dovolávat jako důvodu pro zánik smlouvy nebo pro odstoupení od ní**, ledaže:
 - existence těchto poměrů tvořila *podstatný základ souhlasu* stran s tím, že budou vázány smlouvou, a
 - tato změna *zásadně mění rozsah závazků*, které mají být podle smlouvy ještě plněny.
- **Podstatné změny poměrů se nelze dovolávat (nikdy)** jako důvodu pro zánik smlouvy nebo pro odstoupení od ní, jestliže:
 - **jde o smlouvu, která stanoví státní hranice;** nebo
 - podstatná změna je důsledkem toho, že strana, která se jí dovolává, porušila buď závazek plynoucí ze smlouvy nebo jakýkoliv jiný mezinárodní závazek,...